

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แนวทางส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกรจังหวัดเลย

Extension Guidelines for the Production of Branches of Perennial Fruit Trees
of Farmers in the Loei Provinceจารุต วิชัยคำจร (Jarut Wichaiamejohn)¹ จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)²เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalermsak Toomhiran)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลจังหวัดเลย (2) ความรู้และการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผล (3) ปัญหา ข้อเสนอแนะในการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผล (4) ความต้องการ และแนวทางส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลให้แก่เกษตรกรประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกไม้ผลจังหวัดเลย จำนวน 400 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรเครชีและมอร์แกน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 196 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับ ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 54.10 ปี จบประถมศึกษา ประสพการณ์เฉลี่ย 10.87 ปี สมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.51 คน ถือครองที่ดินเฉลี่ย 37.11 ไร่ ปลูกไม้ผลเฉลี่ย 5.92 ไร่ รายได้จากสวนไม้ผลเฉลี่ย 63,827.22 บาท ได้รับข้อมูล ความรู้ ข่าวสารผ่านก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน โทรศัพท์ และการเข้าอบรม (2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการผลิตกิ่งพันธุ์ในวิธีการตอนกิ่ง เพาะเมล็ด และปักชำ (3) เกษตรกรมีปัญหาในระดับมากคือ ไม่มีต้นแม่พันธุ์ดี ขาดความชำนาญในวิธีการ หลงอบรมที่ไม่ปฏิบัติเนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนสูง ปัจจัยการผลิตราคาสูง และขาดอุปกรณ์ เสนอแนะให้ส่งเสริมปลูกและผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่ อบรมเพื่อเติมเต็ม 2-3 ครั้งต่อคน เน้นฝึกปฏิบัติพื้นที่จริง ติดตามผลปีละ 2-3 ครั้ง (4) ต้องการความรู้ระดับมากในประเด็นการจัดหาพันธุ์ดี การดูแลต้นแม่พันธุ์ การป้องกันกำจัดแมลงศัตรู การคัดเลือกกิ่งพันธุ์ดี โดยส่งเสริมผ่านช่องทางสื่อจากส่วนราชการ และคู่มือด้วยวิธีสาธิต การฝึกปฏิบัติ แนวทางการส่งเสริมต้องปรับทัศนคติของเกษตรกร แนวคิดผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลได้และใช้เอง ฝึกอบรมให้เกิดทักษะความชำนาญ เน้นผลิตต้นต่อเพื่อขยายกิ่งพันธุ์จำหน่ายสร้างรายได้เสริม และผู้ถ่ายทอดต้องฝึกทักษะความชำนาญ รู้จริงหาเทคนิคในการใช้สื่อช่องทางที่เหมาะสม

คำสำคัญ แนวทางส่งเสริม ความต้องการ กิ่งพันธุ์ ไม้ผล จังหวัดเลย

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช chinjung09032524@gmail.com² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) socio-economic and social conditions of fruit production farmers in Loei province (2) knowledge and production of perennial fruit branches (3) problems and suggestion in perennial fruit branches production (4) needs and extension guidelines of perennial fruit branches production. The population of this research was 400 perennial fruit production farmers in Loei province. The sample size of 196 people was determined by using Krejcie and Morgan formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. Data was collected through conducting interview and was analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, standard deviation, and ranking. The results of the research showed that (1) Most of the farmers were female with the average age of 54.10 years and finished primary school. The average experience of the farmers was 10.87 years with the average member in the household of 4.51 persons. The average land ownership was 37.11 rai with the average fruit production area of 5.92 rai. The average income from fruit garden was 63,827.22 baht. They received information, knowledge and news from the village chief, village headman, telephone and trainings. (2) The majority of farmers had knowledge in perennial fruit branch production by the methods of grafting, seedling, and cutting. (3) Farmers encountered with the high level of problems in lacking of good parent plant and method expertise, high cost of production factors, inconsistent of post training practice due to high cost of investment and insufficient equipment. The suggestions would be to encourage the fruit tree planting and production of perennial fruit branches in appropriate areas, and attend the trainings to fulfill the knowledge 2-3 times per person, focus on the real practice in the actual area, and follow up 2-3 times per year. (4) The need of knowledge was at the high level on the aspects of finding good branch, the maintenance of parent plant, pest control, good branch selection through the extension via media channel of the government sector and manuals with the demonstration method and practice method. Extension guidelines should adjust the attitude of farmers, produce perennial fruit branch and self-use, learning enthusiasm, practice to create expertise focusing on the budding to expand the branches for distribution to create additional income, and the communicant must have the expertise in the topic, and know how to find techniques in using suitable media channel.

Keywords: Extension guideline, Need, Perennial fruit branch, Loei Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

ประเทศไทยมีเนื้อที่ 320.70 ล้านไร่ เนื้อที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าไม้และเนื้อที่ใช้ประโยชน์นอกการเกษตรรวม 171.45 ล้านไร่ และเป็นเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร 149.25 ล้านไร่ โดยแบ่งเป็นนาข้าว 69.99 ล้านไร่ พืชไร่ 31.15 ล้านไร่ สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น 34.91 ล้านไร่ สวนผักและไม้ดอกไม้ประดับ 1.39 ล้านไร่ และทำการเกษตรอื่น 11.81 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) จังหวัดเลยมีพื้นที่การเกษตร 2,667,203 ไร่ หรือร้อยละ 37.4 มีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลากหลาย อาทิ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ยางพารา ไม้ดอกไม้ประดับ ล้วนเป็นพืชสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการเกษตร ที่เน้นการผลิตทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดแนวทางการพัฒนาไว้อย่างชัดเจนทั้งระบบ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านวิชาการการผลิตและการจัดการในพืชเศรษฐกิจ จุดแข็งของจังหวัดจึงมีสภาพอากาศ เหมาะสมกับการปลูกไม้ผลเมืองร้อน ยางพาราและพืชเมืองหนาว และที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีทั้งพื้นที่ราบเชิงเขา ที่สูง และแหล่งน้ำหลายสายที่เป็นน้ำต้นทุน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวัฒนธรรมจำนวนมาก สินค้าเกษตรมีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้น ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ยางพารา แก้วมังกร สับปะรด ไม้ดอกไม้ประดับ ปลาในกระชัง โคเนื้อ และเกษตรอินทรีย์ ในด้านของคุณภาพทาง สังคมสถาบันเกษตรกรมีจำนวนมากและหลากหลาย สำหรับสัดส่วนการใช้พื้นที่ปลูกพืชแบ่งเป็นปลูกข้าว 435,751 ไร่ พืชไร่ 1,091,034 ไร่ ปลูกไม้ยืนต้น 86,757 ไร่ ปลูกไม้ผล 224,994 ไร่ ปลูกพืชผักและไม้ดอกไม้ประดับ 41,049 ไร่ ปลูกข้าวนาปรังและพืชฤดูแล้ง 24,231 ไร่ จากเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งจังหวัดพบว่าเนื้อที่ส่วนใหญ่คิดเป็น ร้อยละ 40.9 ปลูกพืชไร่ รองลงมาเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราและไม้ยืนต้น ร้อยละ 31.9 ทำนาร้อยละ 16.3 ปลูกไม้ผล ร้อยละ 8.4 ปลูกผักและไม้ดอกไม้ประดับร้อยละ 1.5 ปลูกข้าวนาปรังและพืชฤดูแล้งร้อยละ 0.9 (สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย, 2561) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดเลย เป็นหน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคสังกัดสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 4 จังหวัดขอนแก่น และเป็นหนึ่งในศูนย์ปฏิบัติการที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินงานจัดฝึกอบรมโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทางการเกษตร โดยจัดฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ปฏิบัติการ ได้แก่ จังหวัดเลย หนองบัวลำภู อุดรธานี และชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรที่เข้ารับการศึกษาทางการเกษตรเฉพาะด้าน ได้รับบริการทางการเกษตร สามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนากระบวนการเกษตรอย่างเต็มประสิทธิภาพ ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นและเกิดความมั่นคงในอาชีพการเกษตรอย่างยั่งยืน เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรและประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดเลย มีหลักสูตรที่ฝึกอบรมอาชีพทางการเกษตรเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตและขยายพันธุ์ไม้ผลให้แก่เกษตรกรแกนนำ เครือข่าย และเกษตรกร ทัวไปเป็นประจำทุกปี ไม่น้อยกว่าปีละ 100 ราย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังซื้อกิ่งพันธุ์หรือปัจจัยจากภายนอกเพื่อปลูกในครัวเรือนหรือทำสวนไม้ผลเป็นประจำ การศึกษาหาแนวทางที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลใช้เอง หรือจำหน่ายเสริมรายได้ให้กับครัวเรือน โดยศึกษาถึงสภาพพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร ระดับความรู้และการผลิต กิ่งพันธุ์ไม้ผล ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ซึ่งจะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้กับเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลจังหวัดเลย

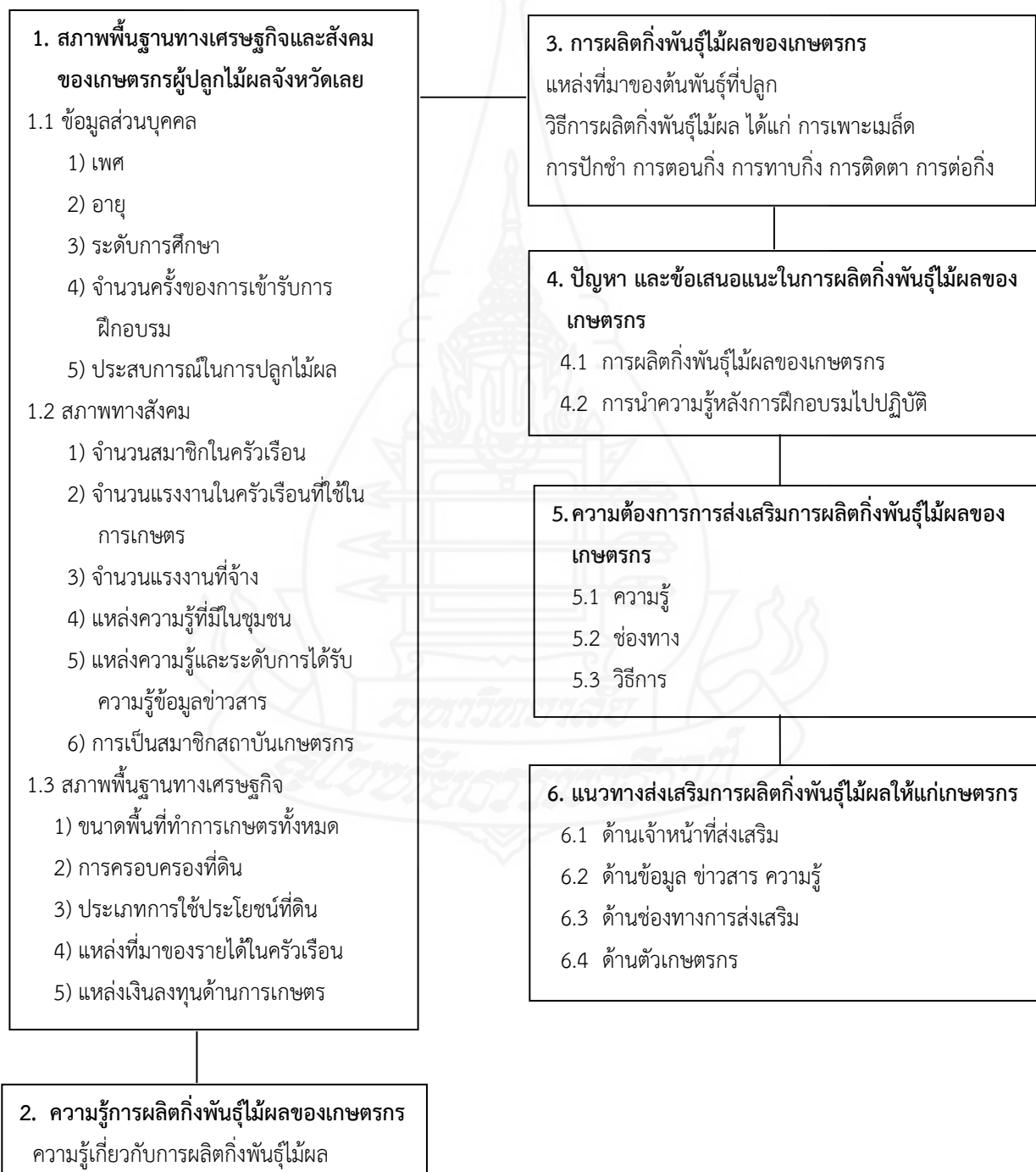

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

2. เพื่อศึกษาความรู้และการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลให้แก่เกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

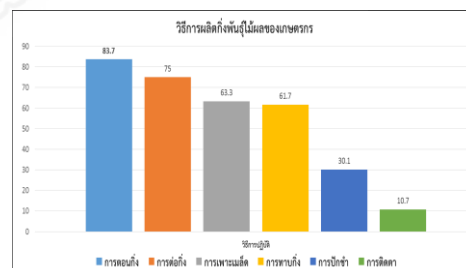
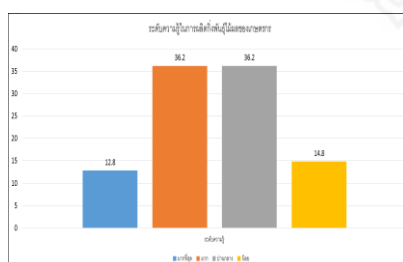
The 10th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกไม้ผล จังหวัดเลยที่ผ่านการอบรมจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดเลย จำนวน 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krejcie & Morgan ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 196 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด ทดสอบเครื่องมือด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) พบว่าระดับความต้องการความรู้ในการส่งเสริมมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.980 ความต้องการช่องทางการส่งเสริมมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.869 และระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.973 วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับโดยกำหนดค่าน้ำหนักเฉลี่ย 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก และ 4.21-5.00 = มากที่สุด ค่าร้อยละ 1.00 -20.00 = น้อยที่สุด ร้อยละ 20.01-40.00 = น้อย ร้อยละ 40.01-60.00 = ปานกลาง ร้อยละ 60.01-80.00 = มาก ร้อยละ 80.01-100.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 54.10 ปี จบประถมศึกษา เคยผ่านการฝึกอบรม เรื่องไม้ผลเฉลี่ย 3.23 ครั้ง มีประสบการณ์ปลูกไม้ผลมาแล้วเฉลี่ย 10.87 ปี ในครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ย 4.51 คน เป็นแรงงานเฉลี่ย 2.67 คน แรงงานจ้างเฉลี่ย 2.88 คน แหล่งความรู้ชุมชนส่วนใหญ่มีจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้แก่ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก.) หรือ ศูนย์เรียนรู้เครือข่าย สื่อบุคคลที่มีบทบาทต่อภาคเกษตรคือ ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ คือ เอกสารคำแนะนำ รองลงมาคือ เอกสารวิชาการ คู่มือ สื่อมวลชนที่ใช้มาก คือ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต รองลงมาคือ โทรทัศน์ และหอกระจายข่าว สื่อกิจกรรมที่ทุกคนเข้าร่วม คือ การอบรม รองลงมา คือ การเข้าร่วมงานวันสาธิต เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ชกส.) รองลงมาเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเกษตรกรถือครองที่ดินเฉลี่ย 37.11 ไร่ ต่อครัวเรือน เป็นที่ดินตนเองเฉลี่ย 28.76 ไร่ เข้าที่ดินเพิ่มเฉลี่ย 6.72 ไร่ ปลูกไม้ผลเฉลี่ย 5.92 ไร่ มีรายได้จากสวนไม้ผลเฉลี่ย 63,827.22 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ใช้เงินตัวเองเพื่อลงทุนและกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากกว่าสถาบันการเงินอื่น

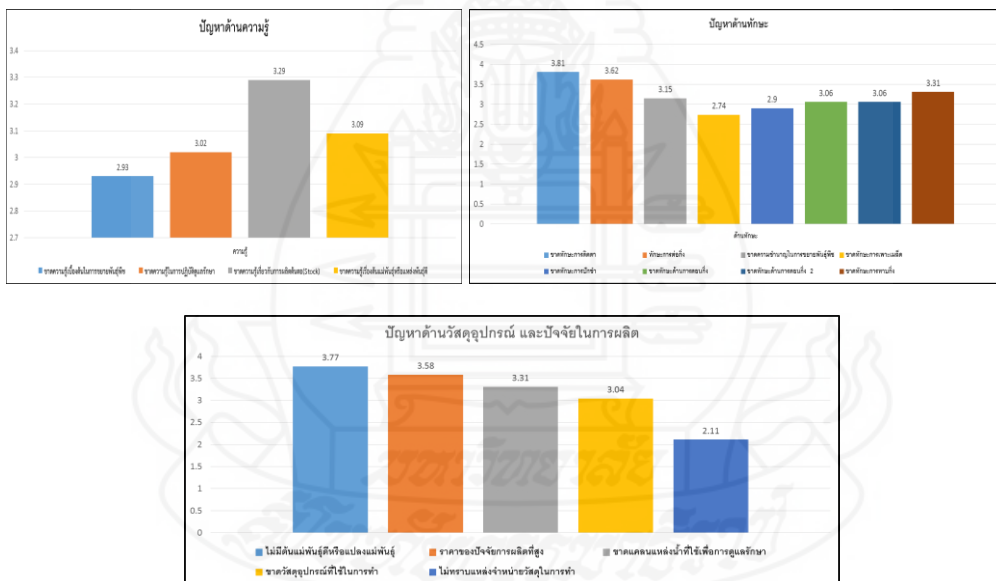
ภาพที่ 1 ระดับความรู้และวิธีการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ความรู้และการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความรู้เฉลี่ย 6.44 คะแนน จากคะแนนทั้งหมด 10.00 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก สำหรับประเด็นที่เกษตรกรรู้ระดับปานกลาง และน้อยซึ่งต้องพิจารณาในการส่งเสริม ได้แก่ เรื่องของวิธีการติดตาม และวิธีการปักชำเกี่ยวกับการเลือกวัสดุในการเพาะชำ หลักการและความสำคัญของการขยายพันธุ์พืช รวมทั้งระยะเวลาการออกรากของกิ่งพันธุ์ไม้ผลแต่ละชนิดการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร สำหรับแหล่งที่มาของต้นพันธุ์ที่ปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ รองลงมาซื้อจากผู้ประกอบการร้านค้าหรือสถานเพาะชำ ซื้อในงานเทศกาลต่างๆ ซื้อจากตลาดนัดหรือรถเร่ ขายในชุมชน และขยายพันธุ์ตัวเอง ส่วนชนิดไม้ผลที่ปลูกและซื้อ ได้แก่ มะม่วง มะขามหวาน มะขามเปรี้ยว แก้วมังกร ฝรั่ง พุทรา เงาะ ทุเรียน ลิ้นจี่ ส้มโอ มะนาว มะกูด ชมพู ลำไย ขนุน มะปราง มะยงชิด กล้วย อาโวคาโด วิธีการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรปฏิบัติระดับมากที่สุดในการติดกิ่ง รองลงมาปฏิบัติระดับมากในวิธีการต่อกิ่ง การเพาะเมล็ดและการทาบกิ่ง ปฏิบัติระดับน้อยในวิธีการปักชำ และเกษตรกรปฏิบัติระดับน้อยที่สุดในวิธีการติดตาม ส่วนสาเหตุที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติ ได้แก่ เกษตรกรมองว่าไม่มั่นใจว่าจะทำได้ ขาดความชำนาญและทักษะ เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนมีอายุมาก บางส่วนมีภารกิจหรืองานอื่น และที่สำคัญอีกอย่าง คือ ขาดวัสดุอุปกรณ์และต้นพันธุ์ดีสำหรับการขยายพันธุ์ด้วย

ภาพที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร พบว่าด้านวัสดุ อุปกรณ์ และปัจจัยในการผลิตมีปัญหาที่ระดับมาก ส่วนด้านความรู้ และด้านทักษะมีปัญหาที่ระดับปานกลาง

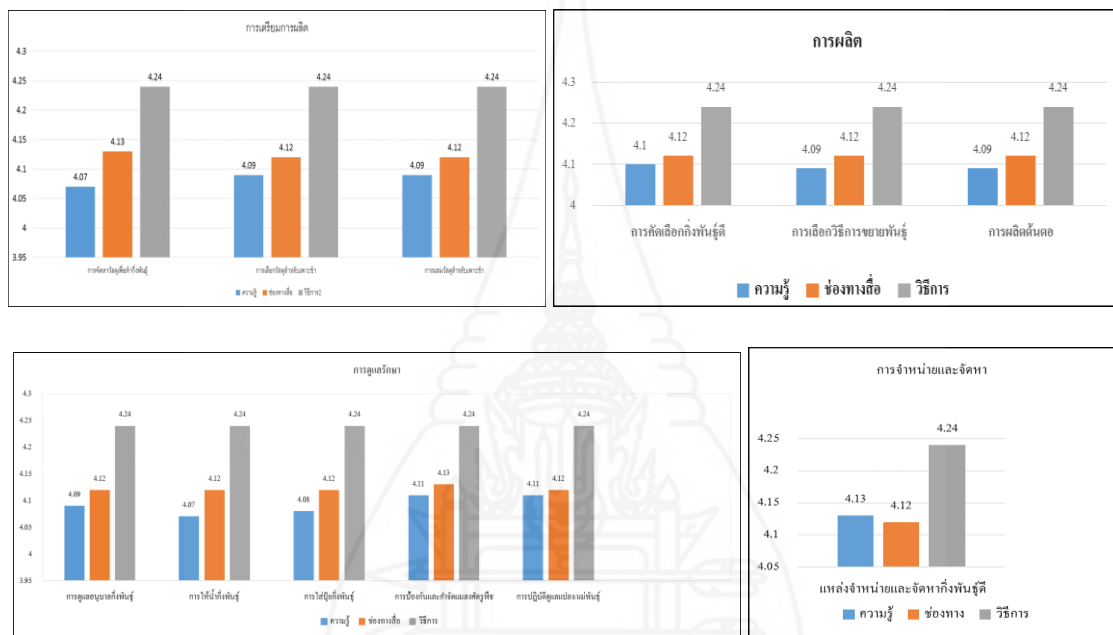
ปัญหาจากการนำความรู้หลังการฝึกอบรมไปปฏิบัติ พบว่าสาเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้ที่เป็นปัญหาระดับปานกลาง คือ ต้องใช้เงินลงทุนสูง และเกษตรกรยังขาดวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาระดับน้อย คือ ใช้เวลาในการทำมาก เกษตรกรไม่มีเวลาและติดภารกิจอื่น ความรู้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้จริง และประเด็นพื้นที่ไม่เหมาะสม ระดับน้อยที่สุด คือ วิธีการปฏิบัติยุ่งยาก ขาดแคลนแรงงาน ไม่เข้าใจความรู้ที่ได้รับ และความรู้ไม่ตรงกับความต้องการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ต้องการให้ส่งเสริมการปลูก และถ่ายทอดความรู้การผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อให้ลดต้นทุนในการปฏิบัติดูแลรักษา ไม่ปลูกตามกระแส หรือปลูกเพื่อการศึกษาทดสอบ ปลูกแล้วต้องมีรายได้จากพืชนั้นด้วย ฝึกอบรมอย่างน้อย 2-3 ครั้งต่อคน เพื่อเติมเต็มความรู้ เน้นการฝึกปฏิบัติในพื้นที่จริง และหลังการฝึกอบรมควรติดตามหรือเยี่ยมเยียนเกษตรกร อย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง ทั้งนี้การฝึกอบรมควรให้ความสำคัญเสมอภาคของผู้เข้าอบรม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าอบรมเพื่อให้เกษตรกรได้พัฒนาตนเอง

ภาพที่ 3 ระดับความต้องการการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร

ความต้องการด้านการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร พบว่า การเตรียมการผลิต เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมากผ่านสื่อบุคคลจากราชการโดยวิธีการฝึกปฏิบัติใน 3 ประเด็น คือ การจัดหาวัสดุเพื่อทำกิ่งพันธุ์ การเลือกวัสดุสำหรับเพาะชำ และการผสมวัสดุสำหรับเพาะชำ

การผลิต เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมากผ่านสื่อบุคคลจากราชการโดยวิธีการฝึกปฏิบัติใน 3 ประเด็น คือ การคัดเลือกกิ่งพันธุ์ดี การเลือกวิธีการขยายพันธุ์ และการผลิตต้นตอ

การดูแลรักษา เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมากผ่านสื่อบุคคลจากราชการโดยวิธีการฝึกปฏิบัติ ใน 5 ประเด็น คือ การดูแลดินและน้ำ การให้น้ำกิ่งพันธุ์ การใส่ปุ๋ยกิ่งพันธุ์ การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชในกิ่งพันธุ์ และการปฏิบัติดูแลแปลงหรือต้นแม่พันธุ์

การจำหน่ายและการจัดหา เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมากผ่านสื่อบุคคลจากราชการโดยวิธีการฝึกปฏิบัติในประเด็น แหล่งจำหน่ายและจัดหากิ่งพันธุ์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แนวทางส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลให้แก่เกษตรกร พบว่ามีแนวทางในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ควรเป็นผู้ที่มีความชำนาญ รู้จริง สามารถชี้ช่องทางหรือแนวทางในการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร รอบรู้ในหลายด้าน รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ควรเน้นใช้รูปแบบการสาธิตควบคู่การฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ รวมทั้งศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในพื้นที่จริง เพื่อให้เกษตรกรจะได้เรียนรู้จากผู้ปฏิบัติจริง รู้ข้อดีหรือข้อจำกัดในการทำกิ่งพันธุ์ด้วย และควรมีการติดตามผลการเรียนรู้ของเกษตรกรอย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง การส่งเสริมควรส่งเสริมให้ทำในลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อลดต้นทุนในการจัดหาวัสดุหรือปัจจัยการผลิตที่ราคาถูก หรือแนะนำให้เกษตรกรเพาะต้นตอเพื่อผลิตกิ่งพันธุ์เองหรือผลิตต้นตอเพื่อการจำหน่ายเสริมรายได้ จัดหาผู้ที่มีความชำนาญ หรือเชี่ยวชาญในการทำกิ่งพันธุ์มาช่วยถ่ายทอดความรู้ เช่น เกษตรกรต้นแบบ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เพาะชำกล้าไม้ สถานประกอบการเพาะชำ เป็นต้น

ด้านข้อมูล ข่าวสาร องค์ความรู้ ข้อมูลควรอ่านแล้วเข้าใจง่าย เป็นขั้นตอนชัดเจน ปฏิบัติได้จริง ลักษณะที่ต้องการ ได้แก่ คู่มือ หรือเอกสารประกอบการฝึกปฏิบัติ เนื่องจากกรณีหลังอบรมแล้วเกษตรกรมองว่าสามารถกลับมาศึกษาเพิ่มเติมหรือทบทวนใหม่ได้กรณีที่ไม่ชัดเจนในขั้นตอนการปฏิบัติ ควรเป็นความรู้ที่ทันสมัย และเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เกษตรกรได้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้นั้นๆ

ด้านช่องทางการส่งเสริม ช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ดี คือ รูปแบบการจัดฝึกอบรม ไม่นับปริมาณผู้เข้าอบรมในแต่ละครั้งของการจัดฝึกอบรมไม่ควรเกิน 30 คน จัดอบรมอย่างน้อย 2 วัน เน้นสาธิตและฝึกปฏิบัติ ให้ค่าเป้าหมายติดตามเพื่อสร้างความชำนาญให้กับเกษตรกรหรือผู้เข้าอบรม สนับสนุนต้นไม้ผลพันธุ์ดีให้กับเกษตรกรเพื่อเป็นต้นแม่พันธุ์ดีและเพื่อการขยายกิ่งพันธุ์เพิ่มของเกษตรกร มีการเปลี่ยนรูปแบบการจัดอบรมเป็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรนอกพื้นที่ เน้นใน 2 ลักษณะ คือ เรียนรู้จากแปลงเกษตรกรเอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประสบผลสำเร็จด้วย

ด้านตัวเกษตรกร เกษตรกรหรือผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มองว่า เป็นหลักสูตรที่ดีและเป็นอาชีพโดยตรงของเกษตรกร ผู้ที่จะเข้าอบรมต้องมีความพร้อม ตั้งใจในการฝึกอบรม ควรมีเงื่อนไขการจัดอบรม โดยกำหนดช่วงอายุลงไปด้วยเพื่อให้การจัดอบรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกษตรกรควรมีใจรักเกี่ยวกับการผลิตและขยายกิ่งพันธุ์ไม้ผล มีความขยันอดทน และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันเวลาที่ มีการเรียนรู้ตลอดเวลา

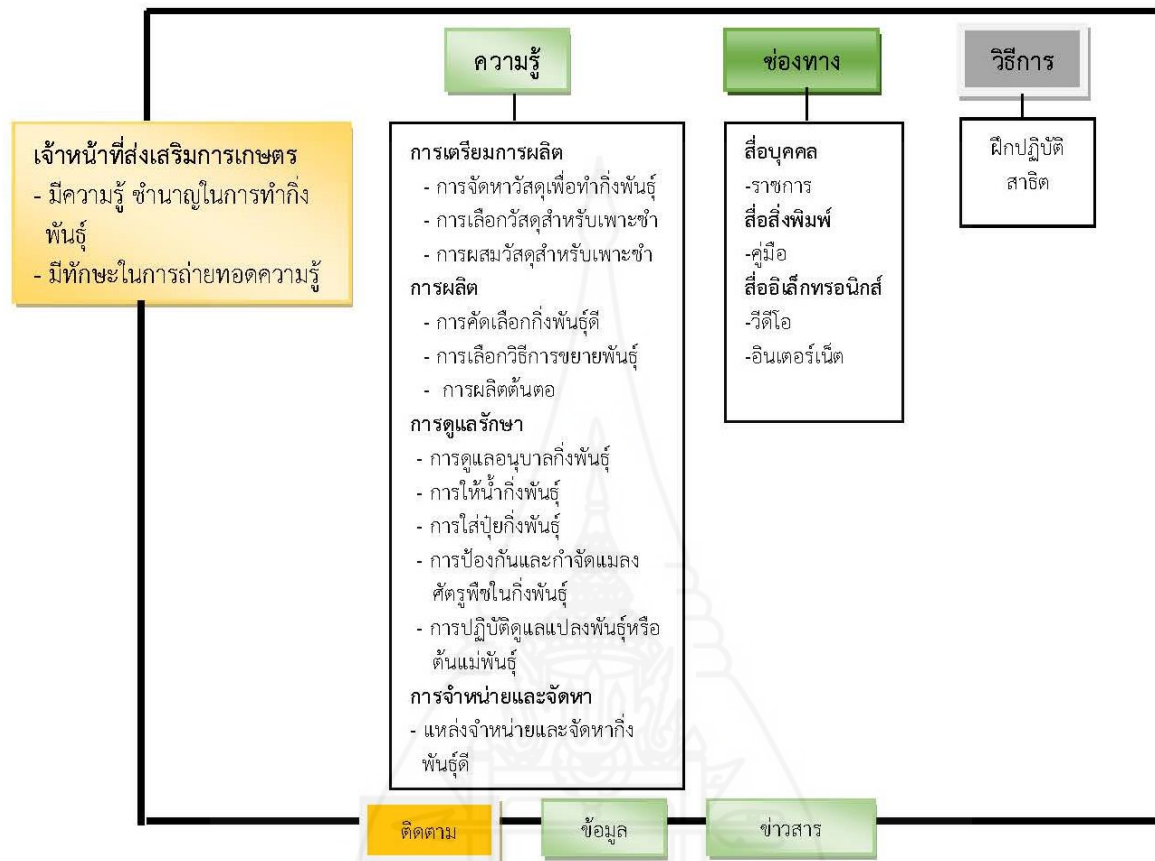
ด้านอื่น ๆ เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าการจัดอบรมส่วนใหญ่ผู้เข้าอบรมเป็นเพียงผู้ที่ถูกคัดเลือกโดยเกษตรอำเภอหรือเกษตรตำบลในพื้นที่แจ้ง แต่ไม่ชัดเจนในรายละเอียด ดังนั้นหากต้องการผลสัมฤทธิ์จริงต้องมีระยะเวลาประชาสัมพันธ์และคัดเลือกผู้ที่มีความสนใจ และตั้งใจจริงๆ ในการเข้ารับการฝึกอบรม ควรหารูปแบบการจัดอบรมที่เหมาะสมกับเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรต้องพยายามดูแลต้นแม่พันธุ์ให้ดี ส่วนวิธีการผลิตและขยายกิ่งพันธุ์ไม้ผลนั้นต้องอาศัยการฝึกฝนบ่อยๆ ให้เกิดทักษะและความชำนาญ

กล่าวได้ว่าแนวทางที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาให้เกษตรกรสามารถผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลได้ด้วยตนเองนั้น ในองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือ ผู้ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนา และต้องนำข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ หรือประสบการณ์ไปถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้กับเกษตรกรหรือผู้รับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ผ่านทั้งช่องทาง สื่อ และวิธีการร่วมกันทั้งนี้ต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม เกิดประสิทธิผล และประโยชน์สูงสุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ภาพที่ 4.1 แนวทางส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกรจังหวัดเลย

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.10 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา เคยผ่านการอบรมเฉลี่ย 3.23 ครั้ง ประสบการณ์ปลูกไม้ผลมาแล้วเฉลี่ย 10.87 ปี คราวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ย 4.51 คน แรงงานภาคการเกษตรเฉลี่ย 2.67คน แรงงานจ้างเฉลี่ย 2.88 คน ถือครองที่ดินเฉลี่ย 37.11 ไร่ ปลูกไม้ผลเฉลี่ย 5.92 ไร่ รายได้จากสวนไม้ผลเฉลี่ย 63,827.22 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ลงทุนจากเงินตัวเอง และกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนควรใช้รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเอง ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งระดับตนเองหรือครัวเรือน รวมถึงขยายผล โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เครือข่ายที่เชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดศักยภาพการแข่งขันในเชิงธุรกิจได้ ส่งผลให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาตามลำดับของทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา คือ การให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มีศักยภาพทางการแข่งขันเชิงธุรกิจได้ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดของการพัฒนา (พลสรายุ สราญรมย์ ,2561) ซึ่งหลักการสำคัญของทฤษฎีใหม่ เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง เน้นการพึ่งพาตนเองมากที่สุด เกษตรทฤษฎีใหม่อาศัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

น้ำฝน เป็นการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินออกเป็น 4 ส่วน สัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ส่วนที่ 1 สรรน้ำ 30 % ส่วนที่ 2 นาข้าว 30 % ส่วนที่ 3 พืชสวนพืชไร่ 30 % ส่วนที่ 4 ที่อยู่อาศัย 10 % (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดสกลนคร, 2555) ชุมชนส่วนใหญ่จะมีจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี เกษตรกรได้รับข้อมูล ความรู้ และข่าวสารผ่านผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผ่านช่องทางหอกระจายข่าว และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของอรพรรณ ชันสุรินทร์ (2561) ได้ศึกษาสภาพการผลิตและความต้องการการส่งเสริมการผลิตมะม่วงของเกษตรกรในอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรระดับมากจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำชุมชน โทรทัศน์ การประชุมหรือสัมมนา และการอบรม ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้ประโยชน์มากคือ เอกสารคู่มือคำแนะนำ สื่อมวลชนที่มีบทบาทมากคือ โทรศัพท์ และระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความสำคัญมากในยุคของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันด้วย ส่วนสื่อกิจกรรมที่ทุกคนได้รับ คือ การเข้ารับการอบรม และรองลงมา คือ การเข้าร่วมงานวันสาธิต ดังนั้นการจัดอบรมควรให้ความสำคัญต่อความยั่งยืนต่อไปด้วย

ความรู้และการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานในการผลิตและขยายกิ่งพันธุ์ด้วยวิธีการตอนกิ่ง การเพาะเมล็ด และการปักชำ เช่น การตอนกิ่งในฝรั่ง มะนาว มะม่วง เพาะเมล็ดมะละกอ เป็นต้น เพราะเคยเห็นและเคยทำ แต่ไม่ทราบวิธีการผลิตและขยายกิ่งพันธุ์ในไม้ผลด้วยวิธีการอื่น เช่น การทาบกิ่ง การติดตาและตอกกิ่ง ส่วนใหญ่มองว่าการปลูกไม้ผลใช้เวลาไม่นาน และมองว่าการผลิตและขยายกิ่งพันธุ์ด้วยวิธีอื่นๆ ดูแล้งยาก อีกทั้งการเข้าถึงของข้อมูลยังมีน้อย ทำให้เกษตรกรยังต้องอาศัยรถเร่ ตลาดนัด สถานประกอบการเพาะชำกล้าไม้ ร้านค้าที่จำหน่ายพันธุ์ไม้มารวมถึงในงานเทศกาลต่างๆ ที่จำหน่ายกิ่งพันธุ์ไม้ผล ทั้งนี้ความในเอกสารกรมส่งเสริมการเกษตร (2556) กล่าวถึงหลักการขยายพันธุ์พืชให้ประสบความสำเร็จต้องมีความรู้ มีทักษะในการขยายพันธุ์พืช ผู้ที่จะทำการขยายพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นวิธีการตอนกิ่ง การตอกกิ่ง ติดตาหรือทาบกิ่ง จำเป็นที่จะต้องฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ รู้จักโครงสร้างและนิสัยการเจริญเติบโตและความรู้พื้นฐานทางด้านพฤกษศาสตร์ พืชสวน พันธุศาสตร์ และสรีรวิทยาของพืช ต้องรู้จักชนิดและวิธีการขยายพันธุ์ที่ให้ผลแน่นอน ซึ่งแต่ละชนิดมีความยากง่ายในการขยายพันธุ์แตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงเทคนิคต่างๆ ของพืชแต่ละชนิด ซึ่งความรู้ อาจได้จากการศึกษาจากตำรา เอกสารทางวิชาการหรือจากผู้ที่มีประสบการณ์หรืออาจทำการศึกษาทดลองค้นคว้าด้วยตัวเอง

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกร พบว่า ปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และปัจจัยการผลิต คือ เกษตรกรไม่มีต้นแม่พันธุ์ดีหรือแปลงแม่พันธุ์ และปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยา สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชมีราคาที่สูง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับดรุณศรีรัตน์ พุทธิฤกษ์ (2561) ได้ศึกษาการผลิตมังคุดและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดระนอง พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพง สำหรับปัญหาเกี่ยวกับขาดทักษะความชำนาญในระดับมาก คือ การติดตา และการตอกกิ่ง ส่วนปัญหาด้านความรู้ระดับปานกลาง คือ เกษตรกรบางส่วนขาดความรู้เบื้องต้นในการขยายพันธุ์พืช ความรู้ในการปฏิบัติดูแลรักษา ความรู้เกี่ยวกับการผลิตต้นตอ (Stock) และความรู้เรื่องต้นแม่พันธุ์หรือแหล่งพันธุ์ดี หลังผ่านอบรมแล้วเกษตรกรส่วนใหญ่ นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติต่อได้ คือ ต้องใช้เงินลงทุนสูง และขาดวัสดุอุปกรณ์ แต่การวิจัยของ ทองพูล วรรณโพธิ์ (2552) มองว่า การขยายพันธุ์พืชเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกพืช เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จจากการปลูกพืชไม่ว่าจะเป็นพืชไร่ ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับหรือแม้แต่พืชผัก ส่วนมากนิยมจำหน่ายกิ่งพันธุ์มากกว่าจำหน่ายผลผลิต สำหรับข้อเสนอแนะ พบว่าเกษตรกรต้องการให้ส่งเสริมปลูกไม้ผลที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อลด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ต้นทุนการปฏิบัติดูแลรักษา ไม่ปลูกตามกระแส ปลูกเพื่อศึกษาทดสอบ แต่ปลูกแล้วต้องมีรายได้จากพืชนั้น ครอบบรมอย่างน้อย 2 - 3 ครั้งต่อคน เพื่อเติมเต็มความรู้ เน้นฝึกปฏิบัติในพื้นที่จริง และหลังการฝึกอบรมควรติดตามหรือเยี่ยมเยียน ทั้งนี้การฝึกอบรมควรมีความเสมอภาคของผู้เข้าอบรม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าอบรมเพื่อให้เกษตรกรได้พัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพรรณ ชันสุรินทร์ (2561) ได้ศึกษาสภาพการผลิตและความต้องการการส่งเสริมการผลิตมะม่วงของเกษตรกรในอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ารูปแบบด้านการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยการเยี่ยมเยียน เกษตรกรต้องการระดับมาก เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและเกษตรกรทั่วไปมีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และต้นพืชพันธุ์ดี ซึ่งเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยพิจารณาสนับสนุน สอดคล้องกับงานวิจัยของสารณี ศรีงาม (2561) ได้ศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตยางพาราของเกษตรกรในอำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านราคาและน้ำในฤดูแล้ง เสนอให้รัฐดูแลในเรื่องราคาหรือสนับสนุนปัจจัยการผลิตการประกันราคาและส่งเสริมกิจกรรมเสริมในสวนยางพาราเพื่อช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลให้แก่เกษตรกร

1 ความต้องการด้านความรู้ ต้องการมากในการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผล ได้แก่ แหล่งจำหน่ายและจัดหากิ่งพันธุ์ดี การปฏิบัติดูแลแปลงหรือต้นแม่พันธุ์ การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชในกิ่งพันธุ์ การคัดเลือกกิ่งพันธุ์ดี การผสมวัสดุสำหรับเพาะชำ การเลือกวัสดุสำหรับเพาะชำ การดูแลอนุบาลกิ่งพันธุ์ การผลิตต้นตอ การเลือกวิธีการขยายพันธุ์ การใส่ปุ๋ยกิ่งพันธุ์ การให้น้ำกิ่งพันธุ์ และการจัดทาวัดเพื่อทำกิ่งพันธุ์ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร ตะนาวศรี (2555) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรมีความต้องการฝึกอบรมระดับมากคือ การคัดเลือกและขยายพันธุ์ การปลูก การเก็บเกี่ยวและการจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว แต่ต้องการมากที่สุด คือ การดูแลรักษาโรคและแมลงและการแปรรูป

2 ความต้องการด้านช่องทางและวิธีการในการส่งเสริม เกษตรกรมีความต้องการช่องทางการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผล 3 ช่องทางคือ สื่อบุคคลในทั้ง 12 ประเด็น ต้องการระดับมากในการส่งเสริมผ่านส่วนราชการ สื่อบุคคลที่เป็นภาคเอกชนต้องการในระดับน้อย สื่อสิ่งพิมพ์มีความต้องการคู่มือในระดับมาก แผ่นพับและโปสเตอร์ ต้องการในระดับน้อย สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความต้องการวีดิโอและอินเทอร์เน็ตในระดับปานกลาง ส่วนวิทยุและโทรทัศน์ต้องการในระดับน้อย ซึ่งการวิจัยสอดคล้องกับชัยพร กองทุม (2560) ได้ศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตส้มเขียวหวานของเกษตรกรในจังหวัดน่าน พบว่าในการส่งเสริมการผลิตส้ม เกษตรกรต้องการสื่อบุคคลที่เป็นราชการ สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทคู่มือ และใช้วิธีการฝึกปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร ตะนาวศรี (2555) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี พบว่าเกษตรกรมีความต้องการคู่มือในการส่งเสริมระดับมากที่สุด แต่ แผ่นพับ โปสเตอร์ วีดิทัศน์ และเพาเวอร์พอยท์มีความต้องการระดับมากด้านวิธีการในการส่งเสริมงานวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในวิธีการส่งเสริมที่ใช้ลักษณะของการบรรยาย และทัศนศึกษาดูงานในระดับปานกลาง การสาธิตในระดับมาก การฝึกปฏิบัติในระดับมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับศุภพิชญ์ บุญทั้ง (2560) ได้การศึกษการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้ของเกษตรกรในอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าความต้องการวิธีการส่งเสริมด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การบรรยาย การสาธิตและการทัศนศึกษา ตามลำดับ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิลาสินี จันทรา (2555) ได้ศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อการจัดฝึกอบรมหลักสูตรการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ โดยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดนครราชสีมา (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยระดับมากในวิธีการและรูปแบบการสาธิตและการฝึกปฏิบัติ

3 แนวทางการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ให้แก่เกษตรกร จากการที่เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลส่วนใหญ่ซื้อกิ่งพันธุ์จากผู้ผลิตหรือจำหน่ายกิ่งพันธุ์ หรือมีส่วนน้อยที่ผลิตและขายกิ่งพันธุ์ไม้ผลใช้เอง ด้วยสาเหตุและปัจจัยต่างๆที่ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้เกษตรกรยังต้องอาศัยปัจจัยด้านต้นพันธุ์ไม้ผลเพื่อปลูกจากภายนอก ดังนั้นแนวทางที่จะส่งเสริมหรือช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลใช้เองหรือเสริมรายได้ในครัวเรือน ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง คือ ตัวเกษตรกรเองต้องปรับทัศนคติ แนวคิดใหม่ว่าต้องผลิตกิ่งพันธุ์ได้และใช้เอง ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคการผลิตและขายกิ่งพันธุ์ เสริมด้วยองค์ความรู้ เรียนรู้ในหลากหลายช่องทาง ฝึกฝนบ่อยๆให้เกิดทักษะและความชำนาญ ทั้งนี้ยังสามารถทำเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรไพยม คงอินทร์(2535) ได้ศึกษาสมรรถวิสัยที่จำเป็นในการขยายพันธุ์ไม้ผลสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ไขความยากจนในชนบท พบว่าสมรรถวิสัยที่จำเป็นในการขยายพันธุ์ไม้ผล ต้องมีความสนใจใกล้ชิด รักต้นไม้ ตั้งใจในการทำงานเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ไม้ผล รักอาชีพในการขยายพันธุ์ หากความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการเพิ่มผลผลิต ใส่ใจติดตามงาน มีความมั่นใจในการตัดสินใจแก้ปัญหาเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ไม้ผล มีความเป็นระเบียบในการทำงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ดี และสอดคล้องกับเอกสารกรมส่งเสริมการเกษตร (2556) กล่าวถึงหลักการขยายพันธุ์พืชให้ประสบผลสำเร็จต้องมีความรู้ มีทักษะการขยายพันธุ์พืชไม่ว่าจะเป็นวิธีการตอน การต่อกิ่ง ติดตาหรือทาบกิ่ง จำเป็นที่จะต้องฝึกปฏิบัติหัดเพื่อให้เกิดความชำนาญ รู้จักโครงสร้างและนิสัยการเจริญเติบโตของพืช และควรมีความรู้พื้นฐานทางด้านพฤกษศาสตร์ พืชสวน พันธุ์ศาสตร์ และสรีรวิทยาของพืช ต้องรู้จักชนิดและวิธีการขยายพันธุ์ที่ให้ผลแน่นอน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การขยายพันธุ์พืชประสบผลสำเร็จ พืชแต่ละชนิดมีความยากง่ายในการขยายพันธุ์แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงเทคนิคต่างๆในพืชแต่ละชนิดซึ่งความรู้อาจได้จากการศึกษาจากตำรา เอกสารทางวิชาการหรือจากผู้ที่มีประสบการณ์หรืออาจทำการศึกษาทดลองค้นคว้าด้วยตัวเอง

ส่วนที่สอง คือ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือ ผู้ที่ประสบผลสำเร็จ (Best Practice) ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในการทำกิ่งพันธุ์ และมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ตามบทบาทและช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถผลิตกิ่งพันธุ์เองได้ หรือซื้อในปริมาณที่น้อยลง ให้ซื้อเพียงเพื่อเป็นต้นแม่พันธุ์ ทั้งนี้ต้องมีความรู้ ทักษะความชำนาญ รู้จริง มีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ ใช้สื่อและช่องทางที่เหมาะสม สามารถเป็นที่พึ่งและให้คำปรึกษาให้กับเกษตรกรได้หลากหลาย แนะนำได้ถูกต้อง มีการติดตาม ประเมินผล เยี่ยมเยียน และส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาข้อเสนอแนะต่อเรื่องแนวทางส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผลของเกษตรกรจังหวัดเลย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์ปฏิบัติการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนงาน หรือโครงการส่งเสริมการผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ผล มีแนวทางดังนี้

1.1.1 รูปแบบการส่งเสริมให้แก่เกษตรกร ควรส่งเสริมในรูปแบบของการสร้างต้นแบบอาชีพสวนไม้ผลในแต่ละชนิด และกระจายต้นแบบในทุกพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง มีเป้าหมายการพัฒนาบุคคลที่ชัดเจน สร้างแปลงเรียนรู้และเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่าย สนับสนุนปัจจัยต้นแบบเพื่อให้เกษตรกรสามารถขยายผลโดยให้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การสร้างสวนแบบลดต้นทุนโดยสนับสนุนพืชพันธุ์ดีให้แก่เกษตรกร การผลิตต้นตอเพื่อการขยายพันธุ์และจำหน่ายเสริมรายได้ในครัวเรือน ฝึกปฏิบัติให้กับเกษตรกรสามารถขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณได้ให้ความสำคัญกับรูปแบบเกษตรผสมผสาน เกษตรเพื่อสร้างรายได้ เกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย ความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อภาคการเกษตร

1.1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรสนับสนุนเกษตรกรโดยเฉพาะเรื่องการให้บริการด้านองค์ความรู้ การสืบค้น และการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการค้นหาเกษตรกรต้นแบบที่จะเป็นเครือข่าย หรือผู้ที่ช่วยในการดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น การจัดทำแผนพัฒนาฯ การติดตามเยี่ยมเยียน และให้คำแนะนำ

1.1.3 ด้านการจัดฝึกอบรม ควรมีการคัดเลือกเกษตรกรหรือบุคคลเป้าหมายให้สอดคล้องกับหลักสูตร กำหนดช่วง วัน เวลา และสถานที่จัดอบรม ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงความพร้อมของเกษตรกร หรือช่วงฤดูกาลที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากผู้เข้าอบรมหรือเกษตรกรเป็นหลัก ให้หลีกเลี่ยงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผลผลิต ทั้งนี้ ควรพิจารณาวัฒนธรรม ประเพณีของพื้นที่ด้วย สำหรับรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ให้ทั้งทฤษฎีโดยรูปแบบ ลักษณะการบรรยาย สาธิต เน้นให้เกษตรกรได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ฝึกปฏิบัติจริงและศึกษาดูงานในศูนย์ฯ หรือเกษตรกรผู้ประสบผลสำเร็จรวมทั้งการติดตามให้คำแนะนำหลังการจัดอบรมเป็นระยะๆ และต่อเนื่อง

1.1.4 ด้านหลักสูตรการจัดอบรม ควรกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับชนิดของไม้ผลที่เกษตรกรมีการปลูกในแต่ละพื้นที่ โดยการลงพื้นที่หรือจัดเวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข หรือแนวทางเพื่อการส่งเสริม และสนับสนุนต่อไป

1.1.5 ด้านช่องทาง วิธีการและสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ควรสอดคล้อง เหมาะสมจัดทำสื่อที่เข้าใจง่าย เช่น คู่มือวิธีการขยายพันธุ์และการปฏิบัติดูแลรักษาไม้ผลในแต่ละชนิด หรือสื่อองค์ความรู้ผ่านอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับเกษตรกร หรือผู้สนใจ การเผยแพร่โดยเชื่อมโยงระบบอินเทอร์เน็ตผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งจะสามารถเข้าถึง และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

1.1.6 ด้านการตลาด ควรสนับสนุนด้านข้อมูล ข่าวสาร สถานการณ์ทางการตลาดให้กับเกษตรกรได้เข้าถึง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของเกษตรกร และพัฒนารูปแบบ เพิ่มช่องทางการตลาด เช่น ตลาดระบบสมาชิก ตลาดนัด การตลาดช่องทางเฉพาะ ตลาดออนไลน์ และตลาดทั่วไป

1.1.7 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลในแต่ละพื้นที่ สำหรับหน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุน และร่วมหาทางออกให้กับเกษตรกรตามบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้อง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

1.2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่มีงบประมาณควรสนับสนุนด้านไม้ผลพันธุ์ดีให้กับเกษตรกร พร้อมให้ความรู้เกี่ยวกับการขยายพันธุ์เพื่อลดต้นทุนเรื่องซื้อกิ่งพันธุ์ให้กับเกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้ผลเชิงเศรษฐกิจ เช่น ทูเรียน เงาะม้งคุด มะม่วง มะพร้าว มะขามเปรี้ยว เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1) ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคที่จะนำไปจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ หรือรูปแบบวิธีการส่งเสริมที่เท่าทันกับสภาพการณ์ในอนาคต

2.2) ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรที่จะนำไปถ่ายทอด จัดอบรม หรือรูปแบบการส่งเสริมที่เท่าทันสถานการณ์

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร.(2556). องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสู่การเป็น Smart Officer การขยายพันธุ์พืช.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.

_____ (2556). องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสู่การเป็น Smart Officer ไม้ผลไม้ยืนต้น.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.

ชัยพร กองทุม, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ และจินดา ขลิบทอง. (2561) “การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตส้มเขียวหวานของ

เกษตรกรในจังหวัดน่าน” การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7.

ทองพูล วรรณโพธิ์. (2552). การขยายพันธุ์พืช. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดุรงค์รัตน์ พยุกฤต, พรชุลย์ นิลวิเศษ และบำเพ็ญ เขียวหวาน (2561) “การผลิตมังคุดและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดระนอง” การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7.

พรไพบย คณอินทร์ (2535). สมรรถวิสัยที่จำเป็นในการขยายพันธุ์ไม้ผล สำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ไข

ความยากจนในชนบท. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์). สาขาครุศาสตร์เกษตร.

พลสรานู สราญรมย์.(2561) "รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร" ใน ประมวลสาระชุดวิชาการ

ส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 7 น.36-40) พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561 นนทบุรี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

วิลาสินี จันทรา(2555) “ความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมต่อการจัดอบรมหลักสูตรการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยง

เนื้อเยื่อโดยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดนครราชสีมา(พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง)” (วิทยานิพนธ์ปริญญา

เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2553).รายงานผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทาง

การเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร.

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดเลย. (2561). โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทางการเกษตร ปี 2561.

กรมส่งเสริมการเกษตร.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร (2555). คู่มือที่ 12 เกษตรทฤษฎีใหม่. สำนักงาน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร) ทฤษฎีใหม่ชีวิตที่พอเพียง : กรุงเทพมหานคร.

ศุภพิชญ์ บุญทั้ง, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ, จินดา ขลิบทอง (2560) “การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้ของเกษตรกร

ในอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7.

สารภี ศรีงาม, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ และ จินดา ขลิบทอง (2561) “การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตยางพาราของเกษตรกร

ในอำเภอมะนัง จังหวัดน่าน”การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย.(2561).สถานการณ์การผลิตพืชจังหวัดเลย ปี 2559.

สุนทร ตะนาวศรี (2555) "แนวทางการส่งเสริมปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น ในพื้นที่ตำบลน้ำเฒ่า อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี "

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

อรพรรณ ชันสุรินทร์, พรชุลย์ นิลวิเศษ และสมจิต โยธะคง (2561) "สภาพการผลิตและความต้องการการส่งเสริมการ

ผลิตมะม่วงของเกษตรกรในอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ "การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

